

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI IJTIMOYIY-PEDAGOGIK AMALIYOTGA TAYYORLASHDA AKSIOLOGIK YONDASHUVNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Xushnazarova Mamura Nodirovna,

Qo'qon davlat universiteti

m.xushnazarova@mail.ru

Annotatsiya. Maqolada bo'lajak o'qituvchilarni ijtimoiy-pedagogik amaliyotga tayyorlashda aksiologik yondashuvning mazmuni, metodik modeli, volontyorlik va refleksiya vositalari orqali kasbiy-ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: aksiologik yondashuv, ijtimoiy-pedagogik amaliyot, bo'lajak o'qituvchi, qadriyat, kasbiy kompetensiya, volontyorlik, refleksiya, ijtimoiy mas'uliyat.

Аннотация. В статье анализируются педагогические возможности аксиологического подхода в подготовке будущих учителей к социально-педагогической практике, развитию профессиональной ответственности, рефлексии и ценностно ориентированной деятельности.

Ключевые слова: аксиологический подход, социально-педагогическая практика, будущий учитель, ценности, профессиональная компетентность, волонтерство, рефлексия, социальная ответственность.

Abstract. The article analyzes the pedagogical potential of the axiological approach in preparing future teachers for socio-pedagogical practice by integrating professional values, social responsibility, reflective learning, volunteering and practice-oriented methodological support.

Keywords: axiological approach, socio-pedagogical practice, future teacher, values, professional competence, volunteering, reflection, social responsibility.

Kirish. Zamonaviy pedagogik ta'limning strategik vazifasi bo'lajak o'qituvchini faqat fan mazmunini yetkazuvchi ijrochi sifatida emas, balki ijtimoiy muhitni pedagogik jihatdan anglaydigan, ta'lim oluvchining shaxsiy holati, oilaviy va mahalliy hamjamiyat omillari, axloqiy tanlovlari hamda ijtimoiy himoyaga ehtiyojini yaxlit tahlil qila oladigan kasbiy subyekt sifatida shakllantirishdan iboratdir. Bu vazifa oddiy didaktik tayyorgarlik doirasidan ancha keng bo'lib, pedagogning ijtimoiy mas'uliyati, kasbiy etika, insonparvarlik, adolat, hamkorlik, bag'rikenglik va milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarga sodiqligini kasbiy kompetensiyaning ajralmas komponentiga aylantirishni talab qiladi. O'zbekiston Respublikasida volontyorlik faoliyatining huquqiy asoslari, oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, pedagogik ta'lim sifatini oshirish va pedagog kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirishga doir normativ-huquqiy hujjatlar ta'lim jarayonida qadriyatlarga asoslangan amaliy yo'nalishlarni kuchaytirish zaruratini ko'rsatadi [1;2;3;4;5]. Shu ma'noda bo'lajak o'qituvchini ijtimoiy-pedagogik amaliyotga tayyorlashda aksiologik yondashuv nafaqat nazariy-metodologik platforma, balki ta'lim mazmuni, o'quv topshiriqlari, amaliyot bazalari, mentorlik, volontyorlik, diagnostika va refleksiya tizimini birlashtiruvchi ilmiy-me'yoriy mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Jahon ta'lim maydonida ham qadriyatlar, inklyuzivlik, fuqarolik mas'uliyati va ijtimoiy-emotsional rivojlanish o'qituvchi tayyorgarligining muhim indikatorlari sifatida

qaralmoqda; UNESCO ta'lim monitoringi hisobotlarida ta'limning demokratik jamiyatda qadriyatlar tizimini qo'llab-quvvatlashdagi vazifasi alohida urg'ulanadi [6].

Aksiologik yondashuvning pedagogik imkoniyatlarini ochish uchun avvalo "ijtimoiy-pedagogik amaliyot" tushunchasini tor ma'noda amaliyot kundaligi yoki maktabdagi kuzatuv bilan cheklamaslik kerak: u bo'lajak o'qituvchining nazariy bilimlarini real ijtimoiy muhitda sinovdan o'tkazishi, shaxslararo muloqot, ijtimoiy xavf, tarbiyaviy muammo, oila-maktab-mahalla hamkorligi, ijtimoiy yordam, profilaktika, rehabilitatsiya va ijtimoiy faollik vazifalarini pedagogik tahlil asosida bajarishiga qaratilgan tizimli jarayondir [11], [12;13].

Aksiologik komponent bu jarayonga qadriyatli ma'no beradi: talaba amaliy vaziyatni faqat "topshiriq bajarish" sifatida emas, balki inson qadr-qimmatini, ijtimoiy adolat, pedagogik burch, kasbiy vijdon va jamiyat oldidagi mas'uliyat nuqtayi nazaridan talqin qiladi. Mazkur maqolaning maqsadi bo'lajak o'qituvchilarni ijtimoiy-pedagogik amaliyotga tayyorlashda aksiologik yondashuvning pedagogik imkoniyatlarini ilmiy asoslash, bu imkoniyatlarning mazmuniy, metodik, tashkiliy va diagnostik ko'rinishlarini tizimlashtirish hamda DSc darajasidagi tadqiqotlarda aniqlangan empirik natijalar asosida ularning samaradorlik omillarini izohlashdan iborat. Maqolaning ilmiy muammosi shundan iboratki, pedagogik ta'limda qadriyatlar haqida ko'p gapirilsa-da, ularni ijtimoiy-pedagogik amaliyotning aniq mezonlari, topshiriqlari, metodlari va baholash indikatorlari bilan integratsiyalash hamisha ham tizimli amalga oshirilmaydi; natijada talaba nazariy jihatdan "insonparvarlik" yoki "ijtimoiy mas'uliyat"ni e'tirof etadi, biroq real vaziyatda uni mustaqil qaror, kommunikativ xatti-harakat va amaliy yordam strategiyasiga aylantirishda qiyinchilikka duch keladi. Shu bois aksiologik yondashuvni kasbiy tayyorgarlikning bezak tushunchasi emas, balki bo'lajak o'qituvchining ijtimoiy-pedagogik vaziyatda tanlov qilish, baholash, hamkorlikka kirishish va o'z faoliyatini refleksiv qayta qurish qobiliyatini shakllantiruvchi asosiy pedagogik imkoniyat sifatida talqin etish ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Shu nuqtayi nazardan, maqolaning mavzusi pedagogik ta'limdagi ikki muhim ehtiyojni birlashtiradi: bir tomondan, bo'lajak o'qituvchi fan, metodika va texnologiya bilan qurollangan mutaxassis bo'lishi kerak; ikkinchi tomondan, u ijtimoiy hayotdagi murakkab tarbiyaviy vaziyatlarni qadriyatlar mezonida baholay oladigan, ta'lim oluvchi shaxsini himoya qila oladigan, maktab, oila va mahalla o'rtasidagi nozik pedagogik muvozanatni saqlay oladigan mas'ul subyekt sifatida shakllanishi lozim. Aksiologik yondashuv aynan shu ikkinchi ehtiyojni ilmiy asoslaydi, biroq uni birinchi ehtiyojdan ajratmaydi; aksincha, kasbiy bilimlar qadriyatli maqsad bilan, amaliy ko'nikmalar ijtimoiy burch bilan, pedagogik texnologiyalar esa insonparvar natija bilan bog'langandagina o'qituvchi tayyorgarligi to'laqonli bo'lishini ko'rsatadi. Bugungi oliy ta'lim amaliyotida ayrim hollarda talabalar ijtimoiy-pedagogik amaliyotga chiqishdan oldin metodik ko'rsatmalarni biladi, lekin ijtimoiy muammoga duch kelganda vaziyatning axloqiy qatlamini yetarlicha ajrata olmaydi; masalan, past o'zlashtirish, intizom buzilishi

yoki oilaviy beqarorlik ortida turgan ijtimoiy sabablarni ko'rmadan, faqat tashqi xatti-harakatga baho berish xavfi mavjud. Aksiologik yondashuv bunday yuzaki baholashni cheklab, bo'lajak o'qituvchini har bir pedagogik vaziyatda insoniylik, adolat, empatiya, mas'uliyat, qonuniylik va kasbiy etikani birgalikda ko'rishga o'rgatadi.

Adabiyotlar tahlili. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, aksiologik yondashuv ta'lim falsafasi, ijtimoiy pedagogika, kasbiy kompetensiya nazariyasi va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim paradigmalari kesishgan nuqtada shakllanadi. Dewey ta'limni demokratik jamiyatning tajriba orqali yangilanadigan ijtimoiy jarayoni sifatida talqin qilgan bo'lsa [7], Rokeach qadriyatlarni shaxs xulq-atvorini uzoq muddatli boshqaruvchi e'tiqodlar tizimi sifatida izohlaydi [8], Schwartz esa asosiy insoniy qadriyatlar nazariyasi orqali qadriyatlarning motivatsion tuzilishini universal va madaniy kontekstlarda tushuntiradi [9]. Bu nazariy qarashlar pedagogik ta'limda o'qituvchi tayyorgarligini faqat bilim, ko'nikma va malaka yig'indisi sifatida emas, balki ma'no, motiv, mas'uliyat va ijtimoiy pozitsiya bilan bog'liq yaxlit kasbiy rivojlanish jarayoni sifatida talqin qilishga imkon beradi. O'zbekiston pedagogika ilmidagi ijtimoiy-pedagogik faoliyat, shaxs ijtimoiylashuvi, tarbiyaviy muhit, kasbiy kompetensiya, milliy va umuminsoniy qadriyatlar integratsiyasi, volontyorlik faoliyati va pedagogik amaliyotning metodik ta'minoti bilan bog'liq ilmiy qarashlar keyingi yillarda kengayib bormoqda; ayniqsa, Xushnazarova M.N. tomonidan aksiologik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarni ijtimoiy-pedagogik amaliyotga tayyorlash metodikasi mazmuni, modeli, metodlari va tajriba-sinov natijalari tizimli o'rganilgan [11;12;13].

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur maqolada qo'llangan metodologik asos bir nechta o'zaro bog'liq yo'nalishdan iborat: birinchidan, qiyosiy-tahliliy metod orqali aksiologiya, pedagogik aksiologiya, ijtimoiy pedagogika va kasbiy kompetensiya haqidagi ilmiy adabiyotlar umumlashtirildi; ikkinchidan, normativ-huquqiy tahlil orqali pedagog kadrlar tayyorlash, oliy ta'limni rivojlantirish va volontyorlik faoliyati bo'yicha hujjatlarda belgilangan vazifalar mavzu bilan bog'landi; uchinchidan, tizimli-modellashtirish metodi yordamida aksiologik yondashuvning maqsadli, ilmiy-nazariy, tashkiliy-metodik, baholash-diaagnostik va natijaviy bloklari o'zaro aloqadorlikda talqin qilindi; to'rtinchidan, empirik ma'lumotlarni interpretatsiya qilishda DSc tadqiqotida keltirilgan 2022–2025-yillardagi tajriba-sinov ishlari natijalari, xususan Andijon, Navoiy va Namangan davlat pedagogika institutlarining 369 nafar respondent-talabalari ishtirokidagi eksperimental materiallar asos qilib olindi [13]. Tadqiqotning metodik konstruktsiyasi bo'lajak o'qituvchini ijtimoiy-pedagogik amaliyotga tayyorlashni uch darajada ko'rib chiqadi: makrodarajada davlat ta'lim siyosati, fuqarolik jamiyati va ijtimoiy buyurtma; mezodarajada oliy ta'lim muassasasi, amaliyot bazasi, mahalla, nodavlat tashkilotlar va mentorlik muhiti; mikrodarajada esa talabani qadriyatli tanlovi, shaxsiy refleksiya, kommunikativ xatti-harakati va ijtimoiy yordam ko'rsatishga tayyorgarligi. Bunday metodologik tartib aksiologik yondashuvni nazariy deklaratsiyadan real pedagogik

texnologiyaga aylantirishga xizmat qiladi. Adabiyotlar tahlili jarayonida pedagogik qadriyatlar uch asosiy guruhda ko‘rib chiqildi: umuminsoniy qadriyatlar — insonparvarlik, adolat, hurmat, tinchliksevarlik, mehr-oqibat; milliy qadriyatlar — tarixiy xotira, madaniy meros, vatanparvarlik, mahalla va oila institutiga hurmat; kasbiy qadriyatlar — halollik, mas’uliyat, pedagogik vijdon, doimiy o‘z-o‘zini rivojlantirish, ijodkorlik va refleksivlik. Metodologik jihatdan eng muhim masala shundaki, ushbu qadriyatlar o‘quv dasturida faqat tarbiyaviy shior sifatida emas, balki amaliy vaziyat tahlili, keys-stadi, ijtimoiy loyiha, volontyorlik, boshqariladigan munozara, Fishbowl Discussion, 7E usuli, GTD adaptiv rejalashtirish va “ijtimoiy vaziyatlarni sahnalashtirish” kabi metodlar orqali faoliyatga aylantirilishi zarur [13]. Maqola doirasida aksiologik yondashuvning pedagogik imkoniyatlari deganda quyidagilar tushunildi: talabaning kasbiy motivatsiyasini qadriyatli asosda mustahkamlash; real ijtimoiy-pedagogik vaziyatlarda axloqiy qaror qabul qilishni o‘rgatish; nazariy bilim, amaliy harakat va refleksiyani birlashtirish; ijtimoiy mas’uliyat va volontyorlikni kasbiy tayyorgarlikning qo‘shimcha emas, zaruriy komponenti sifatida joriy etish; baholash mezonlarini kasbiy, ijtimoiy, aksiologik va reflektiv indikatorlar bilan boyitish. Shu tarzda tanlangan metodologiya maqola mavzusini umumiy tarbiyaviy mulohaza darajasida emas, balki pedagogik amaliyotning mazmuni, mexanizmi va natijaviy ko‘rsatkichlari darajasida tahlil qilish imkonini berdi. Metodologik tahlilda yana bir muhim holat e‘tiborga olindi: aksiologik yondashuvni o‘lchash qiyin bo‘lgan abstrakt soha sifatida qoldirish ilmiy natijadorlikni pasaytiradi. Shuning uchun qadriyatlar bilan bog‘liq har bir komponent amaliy indikatorlarga bog‘landi: mas’uliyat — topshiriqni bajarish sifati va boshqalarga nisbatan javobgarlikni his qilishda; empatiya — suhbat, kuzatuv va yordam ko‘rsatish vaziyatlarida; ijtimoiy adolat — turli o‘quvchi guruhlariga nisbatan teng va hurmatli munosabatda; refleksivlik — o‘z xatti-harakatini dalillar asosida tahlil qilishda; kasbiy etika — maxfiylik, hurmat, huquqiy-me‘yoriy talablar va pedagogik taktga amal qilishda namoyon bo‘ladi. Shu yondashuv maqoladagi metodik tahlilni deklarativlikdan saqlaydi, chunki har bir qadriyat o‘zining pedagogik ko‘rinishi, amaliy mexanizmi va baholash belgisi bilan bog‘lanadi. Adabiyotlarni tahlil qilishda aksiologik yondashuvning ikki tomonlama tabiati ham hisobga olindi: u bir tomondan shaxsning ichki dunyosi, e‘tiqodi va motivatsiyasiga daxldor bo‘lsa, ikkinchi tomondan ijtimoiy institutlar, o‘quv dasturlari, amaliyot bazalari va baholash tizimi orqali tashkil etiladigan tashqi pedagogik sharoitlarga tayanadi. Demak, bo‘lajak o‘qituvchining qadriyatli pozitsiyasini faqat ma‘ruza orqali shakllantirish yetarli emas; mazkur pozitsiya amaliy vazifalar, guruhdagi hamkorlik, muammoli vaziyatlar, mentorlik, yozma refleksiya va ijtimoiy loyihalar orqali qayta-qayta sinovdan o‘tishi lozim. Tadqiqotda aynan shu mantiq asos qilib olinib, aksiologik yondashuvning samaradorligi shaxsiy-ma‘naviy fazilatlarni rivojlantirish bilan birga, kasbiy kompetensiya, kommunikativ madaniyat va ijtimoiy faoliyatga tayyorgarlik ko‘rsatkichlariga ta’siri nuqtayi nazaridan baholandi. Maqolada ishlatilgan interpretativ yondashuv bevosita mualliflik tadqiqotidagi nazariy model bilan

uyg'unlashtirildi: maqsad bloki ijtimoiy buyurtma va pedagogik talabni, ilmiy-nazariy blok asosiy tushunchalar va tamoyillarni, tashkiliy-metodik blok metodlar va shart-sharoitlarni, baholash-diaagnostika bloki mezon hamda darajalarni, natija bloki esa ijtimoiy-kasbiy qadriyatlarini shakllangan bo'lajak o'qituvchi obrazini aks ettiradi. Bunday model maqola tahliliga strukturaviy aniqlik beradi, chunki har bir pedagogik imkoniyat qaysi blokda paydo bo'lishi va qaysi natijaga xizmat qilishi ko'rinib turadi.

Tahlillar va natijalar. Tahlil natijalari aksiologik yondashuvning bo'lajak o'qituvchini ijtimoiy-pedagogik amaliyotga tayyorlashdagi pedagogik imkoniyatlari bir-biridan ajralgan epizodik ta'sirlar emas, balki maqsad, mazmun, metod, muhit va baholashni birlashtiruvchi murakkab tizim ekanligini ko'rsatadi. Birinchi natija shundan iboratki, aksiologik yondashuv ijtimoiy-pedagogik amaliyot mazmuniga "qadriyat – bilim – faoliyat – refleksiya" zanjirini olib kiradi. Bunda talaba avval pedagogik vaziyatning qadriyatli mohiyatini angelaydi, keyin uni ijtimoiy-pedagogik bilimlar yordamida tahlil qiladi, so'ng real yoki modellashtirilgan faoliyatda qo'llaydi va yakunda o'z xatti-harakatini refleksiv baholaydi. Ikkinchi natija bo'lajak o'qituvchilarning tayyorgarligini kasbiy, ijtimoiy, aksiologik va reflektiv mezonlar bilan baholash zaruratidir; faqat nazariy savodxonlik yuqori bo'lgani bilan talaba ijtimoiy muhitda samarali hamkorlik qila olmasa, axloqiy me'yorlarga amal qilmasa yoki o'z faoliyatini tanqidiy tahlil qila olmasa, ijtimoiy-pedagogik amaliyotga to'liq tayyor deb bo'lmaydi. Uchinchi natija volontyorlik faoliyati ijtimoiy-pedagogik amaliyotning innovatsion shakli sifatida yuqori pedagogik resursga ega ekanligidir, chunki u talabaning empatiya, hamdardlik, fuqarolik pozitsiyasi, tashabbuskorlik va beg'araz yordam ko'rsatish qobiliyatlarini real hayotiy sharoitda rivojlantiradi [1;5;13]. To'rtinchi natija metodik ta'minotning adaptiv xarakteridir: 7E usuli talabaning bilimni bosqichma-bosqich o'zlashtirishini, "ijtimoiy vaziyatlarni sahnalashtirish" kasbiy rolni amalda sinovdan o'tkazishini, "Kim haq?" ijtimoiy o'yini axloqiy dilemmalarni tahlil qilishni, Fishbowl Discussion esa muloqot madaniyati va dalillash ko'nikmasini kuchaytiradi. Beshinchi natija aksiologik yondashuvning natijaviy komponenti bo'lib, u ijtimoiy faoliyatga layoqatli, qadriyatli kasbiy pozitsiyasi shakllangan, innovatsion fikrlaydigan, muammoli vaziyatlarda mustaqil harakat qila oladigan va hamkorlikda ishlashga tayyor pedagog shaxsini shakllantirishga yo'naltiriladi. Quyidagi jadvalda aksiologik yondashuvning asosiy pedagogik imkoniyatlari mazmuniy va amaliy ko'rinishda tizimlashtirilgan. Aksiologik yondashuv asosidagi tayyorgarlikning yana bir natijasi talabalarda amaliyotga nisbatan subyektiv daxldorlik hissining kuchayishidir. Oddiy nazariy kursda talaba ko'pincha bilimni tashqi talab sifatida qabul qiladi; qadriyatli yondashuvda esa o'quv topshirig'i shaxsiy pozitsiya, kasbiy mas'uliyat va ijtimoiy foyda bilan bog'lanadi. Masalan, "ijtimoiy xavf ostidagi bola bilan ishlash" mavzusi faqat ta'rif va turlarni yodlashga emas, balki talabaning bunday bola bilan muloqotda qanday so'z tanlashi, qaysi tashkilot bilan hamkorlik qilishi, maxfiylikni qanday saqlashi, ota-ona va sinf jamoasi bilan qanday muvozanat o'rnatishi kabi amaliy

masalalarni hal qilishga yo'naltiriladi. Natijada bilimning aksiologik qiymati oshadi: talaba o'rganilayotgan mavzuni imtihon materialini emas, kelajakdagi kasbiy vaziyatning real modeli sifatida qabul qiladi. Shuningdek, natijalar shuni ko'rsatadiki, aksiologik yondashuv bo'lajak o'qituvchida individual va jamoaviy faoliyatni muvofiqlashtirish imkonini beradi. Individual darajada reflektiv esse, portfolio va o'zini baholash jadvali talabaga shaxsiy o'sishni kuzatish imkonini bersa, jamoaviy darajada ijtimoiy loyiha, volontyorlik guruhi, munozara va sahnalashtirilgan vaziyatlar hamkorlik, liderlik va mas'uliyat taqsimotini rivojlantiradi. Shu sababli natijalar faqat kognitiv o'sish bilan cheklanmaydi; ular talabaning muloqot, empatiya, tashkilotchilik, tanqidiy fikrlash, muammoli vaziyatni hal qilish va ijtimoiy hamkorlik qobiliyatlarida ham ifodalanadi. Pedagogik imkoniyatlarning amaliy namoyon bo'lishida mentorlik tizimi ham muhim o'rin tutadi. Mentor talabaga tayyor xulosa bermaydi, balki uni vaziyatni mustaqil tahlil qilishga, muammoning ijtimoiy ildizlarini ko'rishga, ehtimoliy yechimlarni axloqiy mezonlarda solishtirishga va yakuniy qarorni dalillar bilan asoslashga yo'naltiradi. Bu jarayonda talabaning kasbiy nutqi, pedagogik takti, hujjatlashtirish madaniyati va individual yondashuv qobiliyati asta-sekin shakllanadi. Natijalar shuni ham ko'rsatadiki, qadriyatli tayyorgarlik o'quv dasturida uzviylik tamoyiliga tayanmasa, uning samarasi qisqa muddatli bo'lib qoladi. Shuning uchun kirish ma'ruzasidan boshlab yakuniy amaliyot hisobotigacha bo'lgan barcha bosqichlarda bir xil qadriyatli mezonlar ishlatilishi lozim: talaba har bir mavzu, topshiriq va amaliy faoliyatda insonparvarlik, mas'uliyat, hamkorlik va refleksiya talablarini qayta ko'rib chiqishi kerak. Ana shunda aksiologik yondashuv epizodik tarbiyaviy ta'sir emas, balki bo'lajak o'qituvchining kasbiy xulq-atvorini barqarorlashtiruvchi pedagogik muhitga aylanadi.

1-jadval. Aksiologik yondashuvning ijtimoiy-pedagogik amaliyotga tayyorlashdagi pedagogik imkoniyatlari

Pedagogik imkoniyat	Mazmuniy tavsif	Amaliy mexanizm	Kutiladigan natija
Qadriyatli motivatsiya	Kasbga ongli munosabat, pedagogik burch va ijtimoiy mas'uliyatni ichki ehtiyojga aylantirish.	Muammoli savollar, reflektiv esse, kasbiy qadriyat xaritasi.	Kasbiy identitet va o'z-o'zini anglash mustahkamlanadi.
Ijtimoiy faollik	Talabaning jamiyat hayotidagi muammolarni ko'ra olishi va ularga pedagogik yechim taklif etishi.	Volontyorlik, ijtimoiy loyiha, mahalla va amaliyot bazalari bilan hamkorlik.	Fuqarolik pozitsiyasi va tashabbuskorlik rivojlanadi.
Axloqiy qaror qabul qilish	Murakkab vaziyatlarda inson qadr-qimmatini va adolat mezonlari asosida pedagogik tanlov qilish.	Keys-stadi, "Kim haq?" o'yini, boshqariladigan munozara.	Mas'uliyatli, dalillangan va insonparvar qarorlar shakllanadi.

Pedagogik imkoniyat	Mazmuniy tavsif	Amaliy mexanizm	Kutiladigan natija
Reflektiv rivojlanish	Talabning o'z faoliyatini tahlil qilishi, xato va yutuqlarini kasbiy o'sish manbasiga aylantirishi.	Tahliliy hisobot, portfolio, mentorlik suhbatlari.	O'zini baholash va o'zini takomillashtirish qobiliyati ortadi.
Metodik adaptivlik	Dars, mustaqil ta'lim va 4+2 amaliyotini birlashtiruvchi metodlarni moslashtirish.	7E, GTD, Fishbowl Discussion, vaziyatli kollaj.	Nazariya va amaliyot o'rtasidagi uzilish kamayadi.

DSc tadqiqotida keltirilgan tajriba-sinov natijalari aksiologik yondashuvni metodik jihatdan to'g'ri tashkil etish talabalarning ijtimoiy-pedagogik amaliyotga tayyorgarligiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Tajriba guruhlarida yuqori daraja ko'rsatkichlari tajriba avvalidagi umumiy o'rtacha 39 nafardan tajriba so'ngida 80 nafargacha oshgan, past darajadagi ko'rsatkichlar esa 79 nafardan 30 nafargacha kamaygan; nazorat guruhida ham ijobiy siljish kuzatilgan bo'lsa-da, u tajriba guruhiga nisbatan ancha past bo'lgan. Statistika tahlilda tajriba guruhi natijalarining nazorat guruhidan 13,4 foiz yuqori ekanligi ko'rsatilgani aksiologik yondashuvga asoslangan metodika faqat nazariy afzallikka ega emas, balki amaliy samaradorlikka ham ega ekanini anglatadi [13]. Bu yerda muhim jihat shundaki, o'sish faqat bir indikator bo'yicha emas, balki kasbiy, ijtimoiy, aksiologik va reflektiv mezonlarning barchasida kuzatiladi. Demak, metodikaning kuchi talabning alohida bilimni emas, balki uning kasbiy shaxsini kompleks rivojlantirishidir.

2-jadval. Tajriba-sinov ishlarining umumlashgan ko'rsatkichlari

Guruh	Bosqich	Yuqori	O'rta	Past	Respondentlar	Izoh
Tajriba guruhi	Tajriba avvalida	39	69	79	187	Umumiy o'rtacha ko'rsatkich
Tajriba guruhi	Tajriba so'ngida	80	77	30	187	Yuqori daraja keskin oshgan
Nazorat guruhi	Tajriba avvalida	35	67	80	182	Boshlang'ich holat
Nazorat guruhi	Tajriba so'ngida	47	64	71	182	O'sish nisbatan sust
Umumiy natija	Yakuniy tahlil	—	—	—	369	Tajriba guruhi samaradorligi 13,4% yuqori

Olingan natijalar aksiologik yondashuvning pedagogik imkoniyatlarini bir necha konseptual yo'nalishda muhokama qilishni talab etadi. Avvalo, bu yondashuv bo'lajak o'qituvchining kasbiy tayyorgarligini "bilimga egalik"dan "qadriyatli faoliyatga tayyorlik" darajasiga ko'taradi. An'anaviy amaliyotda talaba ko'pincha dars kuzatadi, hujjat

to'ldiradi, ayrim mashg'ulotlarni tashkil etadi va yakunda hisobot topshiradi; aksiologik yondashuv esa amaliyotning har bir bosqichiga "bu vaziyatda qaysi qadriyat buzilmoqda yoki qo'llab-quvvatlanmoqda?", "pedagogik qaror qaysi insonparvar mezonga tayanadi?", "ijtimoiy yordamda talaba qanday mas'uliyatni zimmasiga oladi?", "o'z xatti-harakatining ta'lim oluvchi shaxsiga ta'siri qanday?" kabi savollarni kiritadi. Bunday savollar talabaning pedagogik tafakkurini nazoratga qaratilgan ijrochilikdan mas'uliyatli, reflektiv va ijtimoiy yo'naltirilgan subyektlikka olib chiqadi. Ikkinchidan, aksiologik yondashuv ijtimoiy-pedagogik amaliyotning makro, mezo va mikro darajalarini bog'laydi: makro darajada davlat siyosati, fuqarolik jamiyati va pedagog kadrlar tayyorlashga qo'yilgan strategik talablar; mezodarajada OTM, maktab, mahalla, ijtimoiy xizmat, nodavlat tashkilot va volontyorlik muhitlari; mikro darajada esa talabaning o'z qadriyatlari, emotsional barqarorligi, muloqot uslubi va axloqiy tanlovi namoyon bo'ladi [2;3;4]. Uchinchidan, yondashuv nazariya va amaliyot o'rtasidagi ko'p uchraydigan uzilishni kamaytiradi: "Ijtimoiy pedagogika" fanidagi tushunchalar — ijtimoiylashuv, profilaktika, ijtimoiy yordam, tarbiyaviy muhit, adaptatsiya, ijtimoiy himoya, hamkorlik — aniq vaziyatlar va amaliy topshiriqlar bilan mustahkamlanganda talaba ularni yodlangan termin sifatida emas, faoliyat algoritmi sifatida o'zlashtiradi [12], [13]. To'rtinchidan, aksiologik yondashuv volontyorlik faoliyatini pedagogik ta'limning qo'shimcha tadbiri emas, balki kasbiy tayyorgarlikning metodik resursi sifatida baholash imkonini beradi; volontyorlikda talaba ijtimoiy himoyaga muhtoj guruhlar, bolalar, oilalar, mahalla, ta'lim muassasasi yoki jamoat tashkilotlari bilan bevosita aloqaga kirishadi, bu esa unda empatiya, mas'uliyat, tashabbus, sabr, muloqot madaniyati va ijtimoiy tahlil ko'nikmalarini shakllantiradi [1;5]. Biroq ushbu imkoniyatni ortiqcha romantiklashtirish ham ilmiy jihatdan to'g'ri emas: volontyorlik pedagogik nazorat, etik me'yorlar, xavfsizlik, mentorlik, vazifa aniqligi va reflektiv tahlil bilan ta'minlanmasa, u tasodifiy tadbirbozlikka aylanib qolishi mumkin; demak, aksiologik yondashuv volontyorlikni "yaxshi ish qilish"dan ko'ra kengroq, ya'ni qadriyatli pedagogik tajriba, diagnostik kuzatuv va kasbiy o'sish mexanizmi sifatida loyihalashi lozim. Beshinchidan, natijalarda ko'rsatilgan kasbiy, ijtimoiy, aksiologik va reflektiv mezonlar pedagogik baholash madaniyatini yangilaydi: yuqori baho faqat ma'ruza matnini bilish yoki topshiriqni rasmiy bajarish bilan emas, balki talabaning vaziyatni qadriyatlar asosida tahlil qilishi, hamkorlikka kirishishi, ijtimoiy konfliktni konstruktiv yechishi, axloqiy me'yorlarga amal qilishi va o'z faoliyatini takomillashtira olishi bilan belgilanadi. Bu esa o'qituvchi tayyorgarligida yashirin, lekin juda muhim bo'lgan kasbiy-axloqiy komponentni ochiq baholash maydoniga olib chiqadi. Oltinchidan, 7E, GTD, Fishbowl Discussion, vaziyatli kollaj, boshqariladigan munozara, esse va tahliliy hisobot kabi metodlar bir-birini to'ldiradi: 7E darsning kognitiv dinamikasini, GTD faoliyatni rejalashtirish madaniyatini, Fishbowl Discussion dalillangan muloqotni, sahnalashtirish esa real ijtimoiy rollarni sinashni ta'minlaydi. Shu o'rinda kuchli ilmiy pozitsiya quyidagicha: aksiologik yondashuv alohida "tarbiya soati"ga tiqishtiriladigan

qo‘shimcha blok emas; u fan mazmuni, mustaqil ta‘lim, 4+2 amaliyot, baholash va mentorlikning barcha qatlamlariga singdirilgandagina natija beradi. Yetinchidan, mazkur yondashuv pedagogik ta‘limning milliy va xalqaro talablari o‘rtasida muvozanat yaratadi: milliy qadriyatlar talabani madaniy identitetini mustahkamlasa, umuminsoniy qadriyatlar uni ko‘pmadaniyatli, inklyuziv va demokratik ta‘lim muhitida ishlashga tayyorlaydi; kasbiy qadriyatlar esa ushbu ikki qatlamni aniq pedagogik faoliyat me‘yorlariga aylantiradi. Shuning uchun ijtimoiy-pedagogik amaliyotga tayyorlashda aksiologik yondashuvning eng katta imkoniyati — bo‘lajak o‘qituvchini “biladigan mutaxassis”dan “qadriyatli qaror qabul qila oladigan ijtimoiy-pedagogik yetakchi”ga aylantirishidir. Muhokama doirasida alohida ta‘kidlash kerakki, aksiologik yondashuvning muvaffaqiyati o‘qituvchi-professorlar tarkibining metodik tayyorgarligiga ham bog‘liq. Agar pedagogning o‘zi qadriyatlarga asoslangan savollarni dars mazmuniga kiritmasa, talabani mustaqil axloqiy tahlilga undamasa, baholashda faqat reproduktiv bilimni ustuvor ko‘rsa, aksiologik yondashuv qog‘ozdagi chiroyli tamoyil bo‘lib qoladi. Shu bois oliy ta‘lim muassasasida professor-o‘qituvchilar uchun ham aksiologik diagnostika, reflektiv baholash, konfliktli vaziyatlarni tahlil qilish, ijtimoiy loyiha dizayni va mentorlik kommunikatsiyasi bo‘yicha metodik seminarlar tashkil etish maqsadga muvofiq. Bundan tashqari, amaliyot bazalari bilan hamkorlik faqat talaba yuborish va hisobot olish darajasida emas, balki aniq ijtimoiy-pedagogik vazifalar, kutiladigan kompetensiyalar, etik talablar, xavfsizlik mezonlari va baholash indikatorlari bo‘yicha oldindan kelishilgan holda yo‘lga qo‘yilishi zarur. Aks holda, talaba amaliyotda turli muassasalarning tasodifiy topshiriqlarini bajaradi, lekin ularning kasbiy qadriyatlar bilan bog‘lanishini anglamaydi. Aksiologik yondashuv esa amaliyot bazasini tirik laboratoriyaga aylantiradi: har bir kuzatuv, suhbat, loyiha yoki volontyorlik harakati talabani kasbiy etika, ijtimoiy mas‘uliyat va reflektiv tahlil ko‘nikmalarini tekshirish maydoni bo‘lib xizmat qiladi. Raqamli texnologiyalar sharoitida mazkur yondashuvning yangi imkoniyatlari ham mavjud: elektron portfolio, reflektiv blog, onlayn mentorlik, vaziyatli simulyatorlar va raqamli diagnostika vositalari talabani amaliy faoliyatini tizimli kuzatish, dalillarni jamlash va individual o‘shish trayektoriyasini belgilashga yordam beradi. Biroq raqamli vosita qadriyatli mazmunni almashtirmaydi; u faqat qadriyatli ta‘limni ko‘rinadigan, tahlil qilinadigan va qayta ishlanadigan shaklga keltiradi. Shu ma’noda, pedagogik imkoniyatning markazida texnologiya emas, balki texnologiyadan qanday maqsadda foydalanayotgan pedagogik subyekt turadi. Aksiologik yondashuvning eng nozik, lekin eng muhim jihati ham shunda: u o‘qituvchini pedagogik jarayonning texnik operatori emas, ma’naviy-intellektual tashkilotchisi sifatida shakllantiradi. Aksiologik yondashuvning cheklovlari ham ilmiy tahlilda e’tibordan chetda qolmasligi kerak. Birinchi cheklov — qadriyatlarning formal talqin qilinishi: agar “insonparvarlik”, “adolat”, “mas‘uliyat” kabi tushunchalar aniq vaziyat bilan bog‘lanmasa, ular talabada real kasbiy xatti-harakatni emas, umumiy ma’naviy ritorikani shakllantiradi. Ikkinchi cheklov

— baholashning subyektivlashish xavfi: qadriyatli munosabatni baholashda o'qituvchi shaxsiy taassurotga emas, oldindan belgilangan indikatorlarga, kuzatuv varaqalariga, portfolio dalillariga va talabning reflektiv matniga tayanishi zarur. Uchinchi cheklov — amaliyot bazalari o'rtasidagi farq: shahar va qishloq maktablari, umumta'lim muassasalari va ijtimoiy xizmat tashkilotlari, mahalla va nodavlat sektor imkoniyatlari bir xil emas; shuning uchun metodika hududiy sharoitga moslashuvchan bo'lishi lozim. To'rtinchi cheklov — talabalarning shaxsiy tajribasi va emotsional tayyorgarligi turlicha ekani; ayrim talabalar murakkab ijtimoiy holatlar bilan ishlashda psixologik zo'riqish sezishi mumkin. Shu sababli aksiologik yondashuv psixologik qo'llab-quvvatlash, xavfsiz refleksiya va bosqichma-bosqich murakkablashtiriladigan topshiriqlar bilan birga olib borilishi kerak. Mazkur cheklovlar yondashuvning ahamiyatini kamaytirmaydi; aksincha, uni ilmiy asosda, ehtiyotkor va tizimli joriy etish zarurligini ko'rsatadi. Kuchli pedagogik tizim shiorlardan emas, nazorat qilinadigan mexanizmlardan quriladi — qadriyatlar ham bundan mustasno emas.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, bo'lajak o'qituvchilarni ijtimoiy-pedagogik amaliyotga tayyorlashda aksiologik yondashuvning pedagogik imkoniyatlari uning ta'lim mazmunini qadriyatli ma'no bilan boyitishi, talabning kasbiy identitetini ijtimoiy mas'uliyat bilan uyg'unlashtirishi, nazariy bilim va real amaliy vaziyat o'rtasidagi uzilishni kamaytirishi, volontyorlik va ijtimoiy loyihalarni kasbiy tayyorgarlikning faol komponentiga aylantirishi, baholash mezonlarini kasbiy, ijtimoiy, aksiologik va reflektiv ko'rsatkichlar bilan kengaytirishi hamda pedagogik jarayonni metodik jihatdan adaptiv tashkil etishida namoyon bo'ladi. Tadqiqotda ko'rib chiqilgan ilmiy-nazariy manbalar va DSc darajasidagi empirik natijalar shuni tasdiqlaydiki, aksiologik yondashuv asosida tashkil etilgan tayyorgarlik talabalarda ijtimoiy-pedagogik vaziyatni qadriyatlar asosida tushunish, muammoli holatda axloqiy qaror qabul qilish, muloqot va hamkorlikni yo'lga qo'yish, ijtimoiy yordam va profilaktika ishlarida faol ishtirok etish, o'z faoliyatini reflektiv baholash kabi kompetensiyalarni rivojlantiradi. 369 nafar respondent ishtirokidagi tajriba-sinov natijalarida tajriba guruhi samaradorligining nazorat guruhiga nisbatan 13,4 foiz yuqori bo'lishi mazkur metodikaning amaliy qiymatini asoslaydi [13]. Ilmiy-amaliy tavsiya sifatida pedagogik oliy ta'lim muassasalarida "Ijtimoiy pedagogika" va unga tutash fanlar mazmuniga qadriyatli vaziyat tahlili, volontyorlik loyihasi, reflektiv portfolio, mentorlik suhbatlari, Fishbowl Discussion, 7E va GTD asosidagi amaliy topshiriqlarni tizimli kiritish, 4+2 amaliyotini mahalla, maktab, ijtimoiy xizmat va nodavlat tashkilotlar bilan hamkorlikda tashkil etish, talabalarning ijtimoiy mas'uliyat, empatiya, kasbiy etika va reflektiv rivojlanishini maxsus indikatorlar asosida baholash maqsadga muvofiqdir. Aksiologik yondashuvning istiqboli shundaki, u bo'lajak o'qituvchini tayyorlash jarayonini inson, jamiyat va kasb qadriyatlarini birlashtiruvchi yaxlit pedagogik tizimga aylantiradi; bunday tizimda o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki ijtimoiy muhitni sog'lomlashtiruvchi, tarbiyaviy munosabatlarni insonparvarlashtiruvchi va yosh avlodni

mas'uliyatli fuqarolik pozitsiyasiga yo'naltiruvchi mutaxassis sifatida shakllanadi. Shu bois mazkur yondashuvni pedagogik ta'limning metodologik markaziga joylashtirish, uni formal tarbiyaviy shiorlar darajasida emas, aniq metodlar, vazifalar, mezonlar va amaliyot mexanizmlari orqali joriy etish bugungi pedagog kadrlar tayyorlash tizimi uchun ilmiy jihatdan asosli va amaliy jihatdan zarur yo'nalishdir. Kelgusida ushbu yo'nalishda amaliy tadqiqotlarni kengaytirish uchun pedagogik oliy ta'lim muassasalarida aksiologik tayyorgarlik indikatorlari bo'yicha yagona diagnostik karta ishlab chiqish, ijtimoiy-pedagogik amaliyot jarayonida volontyorlik faoliyatini kredit-modul tizimi bilan bog'lash, amaliyot rahbarlari va mentorlar uchun qadriyatli baholash mezonlarini joriy etish hamda talabalarning reflektiv portfoliolarini ilmiy-tahliliy ma'lumot manbai sifatida o'rganish zarur. Shunda aksiologik yondashuv pedagogik ta'limda mavhum tarbiyaviy talab emas, balki o'lchanadigan, boshqariladigan va natija beradigan metodik tizim sifatida mustahkamlanadi. Maqolada asoslangan xulosalar shuni ko'rsatadiki, bo'lajak o'qituvchilarni ijtimoiy-pedagogik amaliyotga tayyorlashda aksiologik yondashuv pedagogik ta'limni insonparvarlashtirish bilan birga, uning kasbiy natijadorligini ham oshiradi. Chunki qadriyatli tayyorgarlik talabning faqat "nima qilish"ini emas, "nima uchun", "kim uchun" va "qaysi axloqiy mezon asosida" qilishini aniqlashtiradi. Aynan shu savollar pedagogik faoliyatni texnik bajaruvchanlikdan ma'naviy mas'uliyatga, vazifani rasmiy bajarishdan ijtimoiy foydaga, individual bilimdan jamoaviy rivojlanishga olib chiqadi. Shuning uchun aksiologik yondashuvni bo'lajak o'qituvchi tayyorgarligining fakultativ bezagi emas, balki kasbiy kompetensiya, ijtimoiy faollik, pedagogik etikani va reflektiv madaniyatni bog'lovchi markaziy metodologik prinsip sifatida qarash zarur. Natijada pedagogik amaliyot talaba uchun tekshiruv maydoni emas, balki kasbiy o'zlikni sinovdan o'tkazish, ijtimoiy foyda yaratish va qadriyatli pozitsiyani mustahkamlash jarayoniga aylanadi. Bunday yondashuv kelajakdagi o'qituvchining maktab jamoasi, ota-onalar va mahalla bilan hamkorlikdagi faoliyatini ongli, barqaror va insonparvar asosda tashkil etishiga xizmat qiladi. Amaliyotda bu xulosani joriy etish uchun har bir pedagogik fan ishchi dasturida kamida bitta qadriyatli vaziyat tahlili, bitta reflektiv yozma ish, bitta ijtimoiy loyiha elementi va bitta mentorlik baholash mezonini belgilash tavsiya etiladi. Mazkur minimal paket talabalarning nazariy bilimini ijtimoiy-pedagogik harakatga aylantirishda dastlabki, lekin zarur poydevor vazifasini bajaradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi. (2019). Volontyorlik faoliyati to'g'risida: O'RQ-585-son Qonun, 2-dekabr 2019-yil. <https://lex.uz/docs/-4623999>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2019). O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida: PF-5847-son Farmon, 8-oktyabr 2019-yil. <https://lex.uz/docs/-4545884>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022). Pedagogik ta'lim sifatini oshirish va pedagog kadrlar tayyorlovchi oliy ta'lim muassasalari faoliyatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida: PQ-289-son Qaror, 21-iyun 2022-yil. <https://lex.uz/docs/-6079561>

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2025). Pedagog kadrlar tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida: PF-73-son Farmon, 28-aprel 2025-yil. <https://lex.uz/uz/docs/-7499721>
5. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2022). Volontyorlik faoliyatini yanada qo‘llab-quvvatlash chora-tadbirlari to‘g‘risida: 169-son Qaror, 11-aprel 2022-yil. <https://lex.uz/uz/actinfo/correspondents/-5952104>
6. UNESCO. (2020). Global Education Monitoring Report 2020: Inclusion and education: All means all. UNESCO Publishing.
7. Dewey, J. (1916). Democracy and education: An introduction to the philosophy of education. Macmillan.
8. Rokeach, M. (1973). The nature of human values. Free Press.
9. Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. Online Readings in Psychology and Culture, 2(1), 1–20.
10. Hofstede, G., Hofstede, G. J., & Minkov, M. (2010). Cultures and organizations: Software of the mind (3rd ed.). McGraw-Hill.
11. Xushnazarova, M. N. (2025). Aksiologik yondashuv vositasida bo‘lajak o‘qituvchilarni ijtimoiy-pedagogik amaliyotga tayyorlash metodikasi. Step by Step Print.
12. Xushnazarova, M. N. (2024). Ijtimoiy pedagogika. Darslik. Toshkent.
13. Xushnazarova, M. N. (2025). Aksiologik yondashuv asosida bo‘lajak o‘qituvchilarni ijtimoiy-pedagogik amaliyotga tayyorlash metodikasi: Pedagogika fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati. Andijon davlat pedagogika instituti.
14. Xushnazarova, M. N. (2024). Bo‘lajak o‘qituvchilarni ijtimoiy-pedagogik amaliyotga tayyorlashda pedagogika fanining samarali usullaridan foydalanish. ADPI Ilmiy xabarnomasi, 3, 47–52.
15. Xushnazarova, M. N. (2025). Pedagogik ta’limda ijtimoiy-pedagogik amaliyot – talabalarda aksiologik munosabat rivojlanishining ustuvor omili sifatida. Ta’lim va innovatsion tadqiqotlar, 5, 327–331.
16. Mardonov, S., Khodjamkulov, U., & Botirova, S. (2020). The need to educate young people with the spirit of patriotism in the context of globalization. Journal of Critical Reviews, 7(12), 243–247.
17. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in society: The development of higher psychological processes. Harvard University Press.
18. Slastenin, V. A., & Isaev, I. F. (2002). Pedagogika. Moscow: Akademiya.
19. Xushnazarova M.N. Aksiologik yondashuv vositasida bo‘lajak o‘qituvchilarni ijtimoiy-pedagogik amaliyotga tayorlash metodikasi. Monografiya. – A.: “step by step print” nashriyoti, 2025. – 188 b.
20. Xushnazarova M.N. Oliy ta’lim talabalari orasida volontyorlikning mikro darajadagi omillariga e’tibor qaratish // NamDU Ilmiy axborotnomasi. -N.: 2023-yil, №12-son. -B.792-795. (13.00.00 №30).
21. Xushnazarova M.N. Volontyorlik faoliyatining ijtimoiy-pedagogik muammolari // ИЖТИМОЙ-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари - Т.: 2023. №12/2. – В. 311-315. (13.00.00 №30.11.2022.7/5-son).
22. Xushnazarova M.N. Volontyorlik (ko‘ngillilik) faoliyatining innovatsion shakllari va ularning pedagogik tahlili // O‘zMU xabarleri. -T.: 2024, №1/4-son. -B.229-232. (13.00.00 №15).
23. Xushnazarova M.N. Bo‘lajak o‘qituvchilarni ijtimoiy-pedagogik amaliyotga tayyorlashda pedagogika fanining samarali usullaridan foydalanish // ADPI Ilmiy xabarnomasi. -A.: 2024, №3-son. -B.47-52. (13.00.00 №08.05.2024. OAK. 354-son qaror).
24. Xushnazarova M.N. Talabalarni kasbiy-pedagogik faoliyatga tayyorlashda ijtimoiy faollikning ahamiyati // ИЖТИМОЙ-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари - Т.: 2024. №4. – В. 401-406. (13.00.00 №30.11.2022. OAK. 327/5-son qaror).
25. Xushnazarova M.N. Ijtimoiy-pedagogik amaliyotni kasbiy, ijtimoiy faoliyat doirasida amalga oshirishning asosiy yo‘nalishlari // Dene tarbiyasi ham sport xabarshisi– Nukus: 2024, №5. -B. 255-258 (13.00.00. 30.09.2023-y., №343)

- 26.Xushnazarova M.N. Pedagogik ta'limda ijtimoiy-pedagogik amaliyot – talabalarda aksiologik munosabat rivojlanishining ustuvor omili sifatida // Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar xalqaro ilmiy-metodik jurnal. – Buxoro. 2025. №5. – B. 327-331.
- 27.Xushnazarova M.N. Oliy ta'lim muassasalarida talabalarning volontyorlik faoliyatini tashkil etishning nazariy jihatlarini // Maktabgacha va maktab ta'limi. -T.: 2025. №7. B.678-680. (13.00.00. 08.05.2025-y., №370/5).
- 28.Xushnazarova M.N. Bo'lajak o'qituvchilarni ijtimoiy-pedagogik amaliyotga aksiologik munosabatlarini rivojlantirishning asosiy vazifalari // Ta'lim va taraqqiyot. Ilmiy – uslubiy jurnal. – N.: 2025. №2. –B. 1138-1143.

